

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Стоянова Костянтина Степановича «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дослідження К. С. Стоянова присвячене актуальній проблемі сьогоденної правової науки і практики. Актуальність теми дисертації зумовлена тим, що одним із невирішених питань у КПК України є необхідність вдосконалення процесуальних можливостей надання професійної правничої допомоги учасникам кримінального провадження. Саме відсутність належних процесуальних можливостей для надання професійної правничої допомоги потерпілому, у тому числі неповнолітньому потерпілому, заявнику, свідку під час кримінального провадження у рамках чинного КПК України та необхідністю втілення пропозицій обґрунтовується своєчасність, актуальність, а також наукове та практичне значення дослідження.

Актуальність теми дослідження також пояснюється і тим, що в теперішній час стан протидії злочинності в Україні недостатній, що в свою чергу негативно впливає на розбудову демократичної, правової держави. Вдосконалення інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні надасть більші можливості для виконання завдань кримінального провадження, особливо в період триваючої широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України.

У зв'язку з цим постає досить важливе питання доступності та якості надання професійної правничої допомоги у кримінальному провадженні, надання його учасникам додаткових прав та можливостей обрання захисників та представників не тільки серед адвокатів, але й серед інших фахівців у галузі права.

Автором доведено, що необхідно переглянути існуючу концепцію участі захисника та представника у кримінальному провадженні, критично підійти до такого явища, як монополізація адвокатури та запропонувати участь у кримінальному процесі у якості захисників та представників не тільки адвокатів, а й інших фахівців у галузі права. Саму діяльність щодо надання правової допомоги, потрібно трансформувати в рамках КПК в діяльність по наданню професійної правничої допомоги, що відповідає положенням Конституції України. При цьому потребує вдосконалення діяльність з надання професійної правничої допомоги потерпілому, у тому числі неповнолітньому, для вирівнювання його процесуальних можливостей з процесуальними можливостями підозрюваного, обвинуваченого. Також потребує регламентації у КПК надання вказаної допомоги заявнику, в тому числі безоплатно за рахунок держави. Є необхідним вдосконалення можливостей надання професійної правничої допомоги також, в окремих випадках, й свідку. Саме відсутність належного процесуального закріплення зазначених можливостей для надання професійної правничої у кримінальному провадженні обумовлює необхідність дослідження.

Дисертація К. С. Стоянова виконана відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454). Роботу виконано в межах науково-дослідної теми Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів в державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773), та загально-кафедральної теми кафедри кримінального процесу: «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (державний

реєстраційний номер 0121U109271). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ 29 вересня 2022 року, протокол № 1, уточнена 26 вересня 2023 року, протокол № 2.

Належний ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечуються продуманим використанням загальнонаукових методів пізнання (історико-правовий, статистичний, порівняльно-правовий, соціологічний, системно-структурний, емпіричний), що дало змогу автору досягнути визначеної мети.

Аналіз змісту дисертації та публікацій К. С. Стоянова дають підстави для позитивної оцінки наукових розробок здобувача. Робота містить всі необхідні для такого дослідження компоненти – критичний аналіз досягнень попередніх дослідників цієї та суміжних проблем, увагу до зарубіжного досвіду, узагальнення емпіричних даних, належну апробацію результатів дослідження. Обсяг опрацьованих дисертантом матеріалів свідчить, що дисертант провів дослідження обраної теми на високому науковому та методичному рівні, що дало змогу сформулювати самостійні та оригінальні висновки і пропозиції, які виносяться на захист. Більшість положень наукової новизни дисертації К. С. Стоянова дозволяє констатувати, що в рамках проведеного дослідження автору вдалося отримати результати, які є новими та носять як теоретичний, так і практичний інтерес.

Структура дисертації є логічно побудованою, зумовленою поставленими метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідає логіці наукового пошуку. Об'єкт та предмет дисертації відповідають заявленій темі і свідчать про правильність обраних автором методологічних підходів до розкриття проблем, що винесені у назву роботи. Структура плану роботи та послідовність його викладення також відповідає темі дослідження й у повній мірі розкриває її зміст.

Автор вірно визначив мету та завдання дослідження, обґрунтував наукову новизну отриманих результатів. Мета дослідження полягала в комплексному науковому аналізі проблем, пов'язаних із участю захисника та представника, як учасників кримінального провадження у досудовому розслідуванні та формулювання на його основі науково обґрунтованих практичних і методичних рекомендацій щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства. Для досягнення означеної мети автором були поставлені наступні дослідницькі завдання: дослідити історичний генезис і розвиток інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі на території України; розкрити міжнародно-правові стандарти захисту та представництва у кримінальному провадженні; розглянути забезпечення права на отримання правничої допомоги та права на захист у кримінальному провадженні; визначити загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні; з'ясувати діяльність захисника у досудовому розслідуванні; запропонувати шляхи вдосконалення процесуального статусу захисника у досудовому розслідуванні; визначити участь представника потерпілого у досудовому розслідуванні; запропонувати шляхи забезпечення надання професійної правничої допомоги заявнику та свідку у досудовому розслідуванні; запропонувати зміни та доповнення до КПК для вдосконалення функціонування захисту та представництва у кримінальному процесі.

Об'єктом дослідження автором вірно визначені кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають у зв'язку з участю захисника та представника у досудовому розслідуванні. У свою чергу, предметом дослідження є захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні.

Слід вказати, що науковою новизною відзначаються наступні положення:

Уперше: запропоновано з метою покращання процесуального статусу потерпілого зобов'язати дізнавача, слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд оцінити наявність обставин, які дають підстави вважати, що потерпіла фізична особа потребує особливого ставлення та захисту у кримінальному провадженні, у тому числі неповнолітнього потерпілого; запропоновано визначення випадків обов'язкової участі представника потерпілого та порядок забезпечення участі вказаного представника дізнавачем, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом; доведено необхідність визначення повноважень представника заявника, його процесуальні права як учасника кримінального провадження; розроблені нормативні положення щодо внесення до КПК змін та доповнень для вдосконалення інститутів захисту та представництва у кримінальному процесі, у тому числі доповнення КПК України новою статтею, а саме ст. 63-1 «Представник заявника».

Удосконалено: зміст засади кримінального провадження, яку пропонується визначити у ст. 20 КПК, як засаду забезпечення права на отримання професійної правничої допомоги та права на захист, у тому числі за рахунок держави; зміст діяльності захисника в частині використання всіх законних засоби та способи захисту, з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів затриманого, підозрюваного, обвинуваченого, для чого запропоновано викласти ч. 1 ст. 47 КПК України у новій редакції; процесуальні повноваження захисника щодо можливості клопотати про відкладення проведення процесуальних дій за участю особи, яку він захищає та захисника, на строк до трьох діб, з метою ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Дістало подальшого розвитку: права потерпілого на обов'язкову участь представника безоплатно за рахунок держави у визначених випадках; визначення поняття захисника у кримінальному провадженні; права

затриманого щодо його забезпечення правничою допомогою та захистом, для чого запропоновано викласти ст. 20 КПК у відповідності до положень ст. 29 Конституції України; регламентація прав свідка та його захисника при наданні правничої допомоги під час давання показань та участі у проведенні інших процесуальних дій, у разі якщо з характеру і змісту питань впливає, що свідок має допитуватися як підозрюваний.

Слід наголосити, що викладені наукові положення, висновки та рекомендації достатньою мірою обґрунтовані, логічно витікають з детального аналізу досліджуваного явища.

Відмічаючи позитивні аспекти дисертації, вважаємо за доцільне зауважити, що під час дослідження доречним було б більш детально проаналізувати положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини щодо участі захисника та представника у кримінальному провадженні в частині розгляду випадків обов'язкового їх залучення до кримінального процесу.

Разом із тим, слід зазначити, що висловлене побажання не впливає на позитивне враження від роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертація Стоянова К.С. подана у вигляді спеціально підготовленої кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, виконана здобувачем особисто. Дисертація містить наукові положення, науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, що має істотне значення для теорії і практики кримінального процесу, підтверджується актами впровадження зазначених результатів у наукову діяльність, освітній процес та практичну діяльність, а також свідчити про особистий внесок здобувача в науку та характеризується єдністю змісту.

Основні наукові результати дисертації висвітлені у достатній кількості наукових публікаціях, які розкривають основний зміст дисертації, а саме: в 10 наукових публікаціях, серед яких 5 наукових статей, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, з яких 2 – міжнародні, 1 теза доповіді на круглому столі.

У списку використаних джерел дисертації містяться посилання на всі наукові публікації автора. Ознайомлення із зазначеними науковими публікаціями К.С. Стоянова дає підстави щодо їх зарахування за темою дисертації. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Отримані автором висновки є науково обґрунтованими і в своїй сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що сприяє подальшому удосконаленню теорії і практики використання інститутів захисту та представництва у кримінальному провадженні.

Таким чином, викладене вище дозволяє вважати, що дисертація Стоянова К.С. на тему «Захисник та представник як учасники кримінального провадження у досудовому розслідуванні» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, має наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів, відповідає спеціальності 081 «Право», а її автор Стоянов Костянтин

Степанович, на підставі прилюдного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

**Професор кафедри
кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців для
органів досудового розслідування
Одеського державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор**

Владислав ТАРАСЕНКО

**«Підпис засвідчую»
Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук,
професор**

Максим КОРНІЄНКО